

ערכים ותהליך ההתפתחות המקצועית

מרים גולדברג

רכזת פיתוח ידע מניסיון, תוכנית "צרכנים נותני שירות"

דוקטורנטית לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת בר אילן

Miriam.yozma@gmail.com

פורסם במקור בניוזלטר "שכולו טוב" אוקטובר 2015

לאחרונה נכחתי במסגרת עבודתי, בסדנה הנוגעת לערכים בעולם העבודה. בעקבות דיון זו שאלתי את עצמי מהם הערכים המרכזיים אשר מובילים אותי בעבודתי. תהיתי האם עשויים להיות מצבים בהם יתעורר קונפליקט בין ערכי האישיים לערכי המקצוע ומקום העבודה שלי. סדנה זו הובילה אותי לחשוב האם עשויות להיות סיטואציות בהן תהיינה התנגשות בין ערכים שונים, אפילו ביני לבין עצמי. תהיתי כיצד השילוב בין הערכים עליהם גדלתי לבין הערכים אשר התפתחו אצלי במהלך חיי תרמו לעיצוב וגיבוש הזהות המקצועית שלי כפי שהיא בנויה כיום. כמו כן, חשבתי על משמעותם של ערכים בקונטקסט הרחב יותר של צרכנים נותני שירות. האם ישנם ערכים המאפיינים את עבודתם וזהותם המקצועית? אז תחילה כמה מילים על גיבוש זהות מקצועית:

תהליך גיבוש הזהות המקצועית כולל שילוב בין ערכים, ידע, אמונות ומיומנויות אישיות, בשילוב עם אלו המשותפים לכלל העוסקים במקצוע. זהות מקצועית מוגדרת כתפיסה סובייקטיבית של חיבור בין הערכים המקצועיים לערכים האישיים של האדם. למעשה, מדובר בתהליך של שילוב בין הזהות האישית לזהות המקצועית החדשה המתפתחת וזאת על מנת לגבש זהות קוהרנטית אחת של העצמי.

אנשי שיקום וטיפול, במסגרת תהליך גיבוש הזהות המקצועית שלהם עשויים בתחילת דרכם לשאול את עצמם ולתהות האם יש להם את המאפיינים, הכלים והמיומנויות הבסיסיות הנדרשות מהם כאנשי טיפול ושיקום כגון, היכולת להקשיב, להכיל, לגלות אמפטיה, להציב גבולות כשנדרש ולהצליח לדובב את האחר. בעבור צרכנים נותני שירות, שאלות ותהיות אלו מקבלות נופך נוסף הקשור למיקומם הייחודי כנותני שירות וכמקבלי שירות במקביל. כלומר, בנוסף לשאלות הבסיסיות המלוות את כלל אנשי השיקום והטיפול במסגרת תהליך ההתפתחות המקצועית שלהם, צרכנים נותני שירות עשויים לשאול את עצמם האם הם, כמקבלי שירות וכמטופלים

יכולים גם לתת שירות ולטפל באדם אחר. ניתן לומר כי על אף שכלל אנשי השיקום נדרשים לאינטגרציה בין האישי למקצועי, צרכנים נותני שירות נדרשים לקחת "צעד אחד נוסף", ולהתבונן על נקודת המפגש בין ניסיון החיים האישי שלהם בהתמודדות עם מחלה נפשית, לבין ניסיון החיים של האנשים להם הם נותנים שירות.

אז איך ערכים באים לידי ביטוי בתהליך הגיבוש הזהות המקצועית כצרכן נותן שירות? נדמה כי, פעמים רבות, צרכנים נותני שירות נשאבים לעבודתם מתוך כך שהעבודה כצנ"ש תואמת את ערכיהם האישיים, מה שמוביל לתחושה כי הם עובדים בעבודה המשמעותית להם והמאפשרת להם להיות "הם עצמם" (Moran, Russinova, Yim, & Sprague, 2013). הבחירה לעבוד כצנ"ש הינה מתוך כך שעבודה זו עולה קודם כל בקנה אחד עם ערכיו וזהותו האישית של האדם (Galia Moran, Russinova, Gidugu, Yim, & Sprague, 2012). ערכים אלו עשויים לכלול את האמונה בעצמי ובאחר, השימוש בניסיון החיים האישי לקידום האחר, וחיבור, קשר ונתינה לאדם לו נותנים שירות (Gillard & Holley, 2014).

אני חושבת שאחד הערכים אשר הובילו אותי לעבודתי, הינו הרצון "לתקן", "ולעשות שינוי במערכת הקיימת", ערכים אשר לעניות דעתי משותפים לצנ"שים רבים בתחילת דרכם. שבתחילת הדרך, מה שהניע אותי היה בעיקר התחושה הפנימית שלי לצדק. נכנסתי לתחום השיקום בבריאות הנפש בעיקר בשביל עצמי, מתוך תחושה של פגיעות שאני חוויתי. אני חושבת שרק במהלך השנים, המיקוד בעצמי השתנה בהדרגתיות גם ליכולת להתבונן על האחר, מה טוב לו, מה הוא רוצה, והאם הוא בכלל מעוניין בשינוי, אישי ומערכתי כאחד.

בסיטואציות מסוימות ניתן לומר כי הייתה התנגשות מסוימת בין ערכי האישיים לערכי המקצועיים. לדוג' למרות שאני מאמינה בבחירותיו האישיות של כל אדם ובאחריותו למעשיו- במסגרת עבודתי כמתאמת טיפול נאלצתי לא פעם לקבל אחריות בשביל האדם- לדוג' במצבים בהם האדם לא עומד בדרישות המסגרת או מסוכן לעצמו וואו לאחריים. במקרים נוספים חוויתי התנגשות בין הרצון שלי לחשיפה ולכך שיכירו "את האני האמיתי" לבין העקרונות אותם למדתי במסגרת עבודתי- כי השימוש בחשיפה צריך להיות מותאם ונכון לאדם לו אני נותנת שירות ולא מתוך אינטרס אישי שלי. לעיתים, הערכים התנגשו גם ביני לבין עצמי כמו במצבים בהם מחד- רציתי להשתמש בעצמי ובסיפור המחלה והחלמה שלי על מנת לעורר שינוי ומודעות ומאידך- היה בי הצורך לשמור על עצמי ולא להקיז החוצה את כל תולדות המחלה שלי.

בעבור צרכנים נותני שירות ההתנגשות בין ערכיהם האישיים לערכי המערכת עשויה להיות גדולה אף יותר. לעיתים עליהם לוותר או לצמצם את ערכיהם על מנת להתאים את עצמם למערכת שלא תמיד טולרנטית כלפי השימוש בחשיפה לדוג' או השימוש בידע מניסיון אישי. לעיתים על אף שצנ"שים שומעים הערות סטיגמטיות במסגרת מקומות העבודה שלהם- לא תמיד באפשרותם להגיב היות ותגובה עשויה לחבל באפשרותם להמשיך בעבודתם.

אני חושבת שהקונפליקטים הקיימים תמיד, ולא רק בקרב צנ"שים הינם אלו אשר מניעים קדימה. הם אלו המאפשרים אתגר בעבודה, שינוי מתמיד ויכולת להתבוננות רפלקטיבית ופנימית- מה שלי ומה של האחר. על אף שאני מאמינה באמת ובתמים שעל האדם ללכת בעקבות ערכיו ובעקבות ליבו. אל לו לשכוח את המציאות בה הוא נמצא, את האנשים שסביבו ואת הדברים אשר נדרשים ממנו בעבודתו ובחיייו בכלל. איזון עדין זה הינו המאפשר את ההתפתחות הפנימית כאדם וכצרכן נותן שירות.

שלכם,

מרים.

לקריאה נוספת:

Beddoe, L. (2013). Health social work: Professional identity and knowledge.

Qualitative Social Work, 12(1), 24–40.

Gillard, S., & Holley, J. (2014). Peer workers in mental health services : literature overview. *Advances in Psychiatric Treatment*, 20, 286–292.

<http://doi.org/10.1192/apt.bp.113.011940>

Miehls, D., & Moffatt, K. (2000). Constructing social work identity based on the reflexive Self. *British Journal of Social Work*, 30, 339–348.

Moran, G. S., Russinova, Z., Gidugu, V., Yim, J. Y., & Sprague, C. (2012). Benefits and mechanisms of recovery among peer providers with psychiatric illnesses.

Qualitative Health Research, 22(3), 304–19.

<http://doi.org/10.1177/1049732311420578>

Moran, G. S., Russinova, Z., Yim, J. Y., & Sprague, C. (2013). Motivations of Persons with Psychiatric Disabilities to Work in Mental Health Peer Services: A

Qualitative Study Using Self-Determination Theory. *Journal of Occupational Rehabilitation*. <http://doi.org/10.1007/s10926-013-9440-2>

Rønnestad, M. H., & Skovholt, T. (2003). The journey of the counselor and therapist: Research findings and perspectives on professional development. *Journal of Career Development, 30*(1), 5–44.